



"הלוא זה צום אִבְתָּרְהוּ"? - משמעות חברתית לצום ביום הכיפורים

ישעיהו נ"ח, ג-ז | אורי הייטנר

האל שולח את ישעיהו לומר כי אופן התנהגות העם מבטלת את משמעות התענית, והוא מסביר מה ייחשב הצום המובחר:

"הלוא זה צום אִבְתָּרְהוּ! ...

הלוא פֶּרֶס לָרָעֵב לְחֶמֶד וְעֵנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָּיַת [יש לפרוס לחם למי שרעב, לקרב את העניים ולתת להם בית]

כִּי תִרְאֶה עָרִם וְכִסִּיתוּ וּמִבְשָׂרָךְ לֹא תִתְעַלֵּם [כשרואים את מי שאין לו - אסור להתעלם ממנו]."

הקשב היטב, מה אלוהים דורש? הוא דורש אחריות חברתית. הוא דורש צדק חברתי. הוא דורש סולידריות [אחוה, ערבות הדדית]. הוא דורש לפעול למען החלשים בחברה, לחלץ אותם ממצבם, להילחם בעוני ובסבל ולקדם את ערכי השוויון והצדק. הוא דורש ממך לוותר על משלך כדי שיהיה לאחרים. העובדה שאת/ה עשיר/ה, שיש לך לחם, מחייבת אותך לתת משלך לעני, לפרוש לו מלחמך, מכספך ומרכושך. דאג/י לכך שלא יהיה אדם רעב. דאג/י לכך שלא יהיה אדם חסר בית. פעל/י לכך שהחברה תבטיח דיור הוגן לכול. שלא יהיה מחסור ושנשים לא יהיו ערומים, כלומר, חסרי כל. הרי הם האחים שלך, הם עצמך ובשרך. אין לך זכות להתעלם מהם.

(בהשראת הבלוג של אורי הייטנר)

מה אתה אוכל בסוף הצום? | הרב ד"ר יואל בן נון

הרעיון היסודי של הצום הוא השוויון הבסיסי בין בני האדם: כולם נבראו "בְּצֶלֶם אֱלֹהִים". כשמתעניינים, כולם רעבים. כשצמים, הפערים נדחקים הצידה. לעומת זאת, כשחלק אוכלים כסעודות שלמה המלך [ארוחה דשנה ומפוארת], וחלק אוכלים פֶּת חֲרֵבָה [לחם יבש], התחרות החברתית-כלכלית משתוללת, הפערים שוברים שיאים, ויחד אתם רמיסת החלשים והדלים... נקודת מבחן קריטית היא בשאלה: מה יאכלו המסכנים בסוף הצום - האם העינוי פשוט יימשך עוד ועוד?

אם עבור החזקים והעשירים הצום נמשך יום אחד טְקָסִי, ועבור האביונים הוא אורח חיים קבוע - ה' לא יקבל את הצום, ולא את התפילות, הנענועים וטקסי הווידוי.

(מתוך אתר 929)

- ❓ כיצד מבטא צום את ערך השוויון?
- ❓ מה חוויית הצום מלמדת את הצמים גם בימים שלאחר סיום הצום?
- ❓ האם, לדעתכם/ן, חוויה של רעב ושל מחסור למשך מספר שעות יכולה לעורר הזדהות או רצון לפעול למען האחר? איזו פעולה נוספת יכולה לעורר לפעולה חברתית?

שאלת סיכום

❓ מה היתרון של יום קבוע מראש שבו צמים חלקים נרחבים בחברה? מה החיסרון בציון יום הכיפורים בדרך זו?

- ❓ "למה צמנו ולא ראית" - מה משמעות הצום עבור השואלים? מדוע הצום שלהם אינו רצוי?
- ❓ הצום המועדף, לפי דברי הנביא ישעיהו, כרוך בהתנהגות חברתית-מוסרית. מי הם החלשים שיש לדאוג להם לפי הפסוקים? מדוע, לפי הפסוקים, יש לנו אחריות לאחר? מה דעתכם/ן?
- ❓ באיזה אופן דאגה לחלש, אחריות וערבות הדדית קשורות לצום?

❓ מה מסמלת יד קפוצה? מדוע היא מסמלת צום פסול?
❓ קראו את תיאור ההתנהגות החיובית המבטאת את הצום הראוי (לפי ישעיהו נ"ח, ולפי דבריו של אורי הייטנר). שימו לב לפעולות ולערכים המוזכרים: לפרוס לחם לרעב, לכסות את העני, נתינה, שותפות וערבות. איך ניתן לבטא את הפעולה החיובית באמצעות תמונה של כף יד? בחרו פסוק או ביטוי, והתאימו לו צילום או ציור.



התמונה באדיבות זאב ברקן



"ועניתם את נפשתיכם" - צום או יום ללא...?

ביום הכיפורים לא אצום, כי אינני מרגישה צורך כזה. הערך היחידי שבצום, לדעתי - הבעת הסולידריות [אחוזה, הזדהות] של כל היהודים בכל תפוצות העולם. אני מרגישה שיש לי דרכים אחרות להדגיש את השתייכותי ליהדות ואוותר על דרך זו שאינה קרובה לי. אבל על תוכן היום אשמור, אבדוק את מעשי, אתוודה: חטאתי באדישות, בחוסר עשייה, במילים ריקות ללא מעשה, בבזבוז זמן וכוחות, בחוסר התחשבות עם הזולת. בקלות־דעת, בחוסר אחריות. אבל דבר אחד נזקף לזכותי: חיפשתי תמיד את הדרך הישרה. השתדלתי ללכת בה והכרתי שזוהי הדרך היחידה שמן הראוי ללכת בה, לא לשם ההצלחה, אולי, כי אם לשם הביטחון הפנימי. רבים לועגים לי וקוראים לי 'אידיאליסטית', ואומרים שאשתנה בצאתי לחיים. נראה. אבל לי נדמה שלא אשתנה בגישתי לדברים ולא באמונותי למצוא את הטעם שבדברים.



חנה סנש (1921-1944)

לוחמת ומשוררת יהודייה ילידת הונגריה. עלתה לארץ בשנת 1939, והצטרפה לגרעין ההקמה של קיבוץ "שדות ים". בשנת 1943, תקופת מלחמת העולם השנייה, התנדבה סנש לצבא הבריטי, ויצאה לצנוח מאחורי קווי האויב באירופה הכבושה. סנש נתפסה כאשר חצתה את הגבול להונגריה לאחר הצניחה, והוצאה להורג כשהיא בת 23 בלבד.

(מיומנה של חנה סנש, ערב יום הכיפורים, 30.9.1941)

- ❓ לדברי סנש, הערך היחיד של צום ביום הכיפורים הוא השתתפות במנהג משותף לכל היהודים בכל הקהילות היהודיות בעולם. מה דעתכם/ן?
- ❓ לדבריה, היא שומרת על תוכן יום הכיפורים בכך שהיא בודקת את מעשיה ומתוודה. מה המשמעות של יום הכיפורים עבורה? מדוע חשוב לה לבדוק ולהתוודות דווקא ביום זה?
- ❓ מה היא בוחרת לשנות בעקבות יום הכיפורים? מה היא בוחרת שלא לשנות?
- ❓ באיזה אופן יום הכיפורים שסנש מציעה, נחשב לדעתכם/ן יום תענית?



צום מהרשתות החברתיות | ג'ולי תומפסון

מכורה למכת המרץ שהאינסטגרם מספק, אני מוצאת את עצמי בודקת את האפליקציות שלי בלי לשים לב אפילו. הנחתי את הטלפון שלי, רק כדי להרים אותו מחדש תוך 17 שניות, ואז לגלול בלי מחשבה, לפני שהבנתי מה בדיוק עשיתי וזרקתי את הטלפון שלי בגועל. איזו דרך טובה יותר להתחבר לעצמך ולהרהר בשנה האחרונה, מאשר להסיר את המכשיר שאולי מהווה שער, אבל הוא גם אחד המחסומים הגדולים ביותר בחיבור לעולם החברתי שאת שייכת אליו?

התנתקו, כבו ותנו לעצמכם לשקוע בשנה האחרונה ללא סיוע של ה'פידי' שלכם/ן.

מה השתבש? איפה יכולתי לעשות טוב יותר? התשובות עשויות להיות קשות, אבל הן בהחלט לא יימצאו מאחורי המסכים שלכם.

(בהשראת מאמר מאתר GatherDC)

- ❓ לדברי הכותבת, חיבור לרשתות החברתיות הוא גם שער וגם מחסום לעולם. מה החיבור מאפשר? מה החיבור מונע?
- ❓ מדוע, לדעת הכותבת, חשוב להתנתק מרשתות חברתיות דווקא ביום הכיפורים? מה דעתכם/ן?
- ❓ מה מאתגר יותר: צום מאוכל או צום מרשתות חברתיות? האם הייתם/ן יכולים/ות לעשות צום כזה? מה דעתכם/ן על ציון יום הכיפורים בדרך זו?



תענית דיבור | בהשראת דברים של אמונה ברורמן

השנה ניסיתי משהו חדש ביום הכיפורים. בחרתי לא לדבר במהלך יום הכיפורים (חוץ מדיבורים הקשורים לתפילה או ללימוד)... תענית דיבור תמיד מלמדת משהו. זהו שיעור אמיתי בענוה... כשאני לא מגיבה, אני בעצם לומדת משהו - עובדות וגם מידע על הדובר/ת. למעשה, אני יכולה להעמיק חברויות על ידי הבחירה שלי לשתוק. יתרון נוסף הוא שכאשר לא אומרים שום דבר, אין חשש לרכילות ולשון הרע...

אנחנו יכולים ללמוד שימוש מושכל יותר במילים. אנחנו לומדים לחשוב לפני שאנחנו מדברים, לבחון את מילותינו: מה מיותר? מה עלול להיות מרושע או פוגעני או פשוט לא נכון? אנחנו לומדים מעט שליטה עצמית: אולי בפעם הבאה לא אפריע? אולי בפעם הבאה אקשיב יותר בתשומת לב? אולי בפעם הבאה אתן למישהו אחר לנהל את השיחה ופשוט אשב ליהנות? אם אאמץ רק אחד מהלקחים הללו, היה שווה. אני בהחלט מקווה שכן, אבל גם אם לא, לפחות היה לי יום אחד שבו אני יכולה להיות בטוחה שלא ניצלתי לרעה את מתנת כוח הדיבור.

(בהשראת מאמר על יום של תענית, אתר https://aish.com/my_day_of_silence/)

צום צרכני | דניאל מישורי

יום כיפור מהווה הזדמנות להעביר 'זמן איכות' עם העיר עצמה. ביום כיפור אין צורך לנסוע מחוץ לעיר כדי ליהנות מקצת שקט ושלווה. לתושבים ניתנת הזדמנות ייחודית לבחון את הנוף העירוני מתוך רוגע חיצוני ופנימי. כשאתה יכול לשמוע את ציוצי הציפורים ואת נשימותיך שלך, מתגלית עיר אנושית וידידותית יותר.

ביום כיפור הישראלי פוסקים לחלוטין הסחר והמסחר, והדחף לקנות ולמכור מושבת. יום כיפור הוא 'צום צרכני' מוחלט - תרבות הצריכה פוסקת מלהכתיב את סדר היום. להבדיל מימים כתיקונם, הבילוי בחוצות אינו מבוסס על רכישה, ואינטרסים כלכליים אינם קובעים בו את הטון ואת הכללים. ביום כיפור מתנהגות הבריות כתושבים ולא כצרכנים. בכך, יום כיפור הוא מעין 'יום ללא קניות', אירוע המתקיים במדינות רבות (וגם בישראל) כמחאה כנגד בולמוס [דחף, רצון לא נשלט] הצרכנות.

(מתוך אתר "אקולוגיה וסביבה - כתב עת למדע ולמדיניות הסביבה")

? מה הופך את כוח הדיבור למתנה? מתי כוח הדיבור עלול להפריע?

? מה למדה ברורמן מהבחירה לא לדבר במשך יממה?

? מה דעתכם/ן על הבחירה לקיים תענית דיבור כדי לציין את יום הכיפורים? האם המנהג מתאים לרוח כיום?

שאלת סיכום

? המקורות מציעים היבטים שונים לצום, לוויתור ולהימנעות כחלק מציון יום הכיפורים. מהו הערך בהימנעות למספר שעות מהרגל קבוע?

? מה מאפיין, לפי המאמר, את העיר האנושית יותר? מדוע צרכנות

ומסחר הופכים את העיר למקום פחות ידידותי ופחות אנושי?

? מה ההבדל בין התנהלות כ'צרכנים' לבין התנהגות כ'תושבים'?

? "מחאה נגד בולמוס הצרכנות" - מה פסול בבולמוס צרכנות? איך

יכול יום ללא צרכנות להיות סוג של צום או תענית?